

Akgün E. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1652-1672.

Geliş Tarihi: 29/05/2015

Kabul Tarihi: 17/11/2016

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ “ÇOCUK” VE “OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİ” KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Ege AKGÜN*

ÖZET

Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yolu ile belirlenmesi ve sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu, gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan toplam 100 okul öncesi öğretmen adayından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni”ne ilişkin görüşleri metaforlar yoluyla elde edilmiştir. Bu bağlamda öğretmen adaylarına “Çocuk.....gibidir; çünkü.....” ve “Okul öncesi öğretmeni..... gibidir; çünkü.....” ifadelerini yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre çocukla ilgili olarak en fazla sayıda metaforun yer aldığı kategoriler sırasıyla *yönlendirilebilir ve işlenebilir olma*, *muhtaç olma* ve *eğitimden ekilenebilir olma* kategorileridir. Okul öncesi öğretmenine yönelik ise kategoriler sırasıyla *ihtiyaçları karşılama*, *yön ve şekil verme*, *bilgi verme* ve *aydınlatma* kategorileridir. Sınıf düzeyine göre, birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinde ilk üç sırada “çocuk”la ilgili aynı metafor ve kategorilerin olduğu belirlenmiş ve “okul öncesi öğretmeni” ile ilgili metafor ve kategorilerde sınıf düzeyine göre farklılıklar olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, okul öncesi öğretmen adayı, çocuk, metafor

PROSPECTIVE PRE-SCHOOL TEACHERS’ METAPHORS ABOUT THE CONCEPT OF “CHILD” AND “PRE-SCHOOL TEACHER”

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine, with the help of metaphors, prospective preschool teachers’ perceptions of the concepts of “preschool teacher” and “children”, and to compare such perceptions based on the variable of the year of study. The participants of study were 100 volunteering prospective preschool teachers. Metaphors were the means used to collect prospective teachers’ opinions of “child” and “preschool teacher”. In this respect, the prospective preschool teachers were asked to complete the missing parts in the following sentences: “A child is like because” and “A preschool teacher is like because” Content analysis – one of the methods used in qualitative research – was used for data analysis. The study findings suggest that the categories in which child-related metaphors were most used were, in the order of frequency, *guidance/molding*, *neediness* and *being affected from education*. The categories related to preschool teaching were, in the order of frequency, *meeting the needs*, *guiding and shaping* and *informing and enlightening*. The distribution by year of study shows that the same metaphors and categories related to the child were placed at the first three ranks among both first-year and fourth-year students, and that there were differences between the two groups with regard to the metaphors and categories about preschool teachers.

Key Words: Pre-school education, prospective preschool teacher, child, metaphor

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi
Anabilim Dalı, akgun@ankara.edu.tr

1.GİRİŞ

Öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlar, öğretmen yeterlikleri olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2008). Tanımlamada yer alan bu özellikler öğretmenliğe hazırlanma aşamasında öğretmen eğitiminin niteliğinden ve aynı zamanda öğretmenin kişisel özelliklerinden, mesleğine bakış açısından, mesleğini olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerinden ve mesleğine yönelik rol ve beklentilerinden etkilenebilmektedir (TED, 2009). Bu doğrultuda öğretmen adaylarının alanına yönelik bilgi ve beceri kazanarak öğretmenliğe iyi hazırlanmaları yanında öğretmenlik mesleğine, kendi alanlarına ve çalışacakları gruba yönelik algılamaları da önem taşımaktadır. Bireylerin algılamalarının belirlenmesinde kullanılan yollardan biri olan metaforlar “*bir kavram yapısını başka bir kavram yapısıyla ifade ederek anlama*” olarak tanımlanabilir. Daha önceleri metafor kavramı edebiyat ve dil bilim çalışmaları kapsamında ele alınırken, bir zihinsel gelişim aracı olarak ilk kez Lakoff ve Johnson (2005) tarafından ifade edilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)’e göre metaforlar insanın doğayı ve çevresini anlamasına, yaşantı ve deneyimlerine anlam kazandırmasına olanak sağlayan araçlardır. İki benzeşmez olgu arasında bir ilişki kurulması veya belirli bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak vermesi metaforu bir zihinsel model olarak güçlü kılan özelliklerdir. Metaforlar bir deneyimin başka bir deneyim terminolojisi ile ifade edilmesi yoluyla karmaşık konuların veya yeni durumların daha kolay anlaşılmasını sağlayan analogilerdir (Vosniadou ve Ortony 1989). Bu bağlamda metaforlar, bireyin zihninin belirli bir anlayış (kavrayış) biçiminden başka bir anlayış (kavrayış) biçimine hareket etmesini sağlayarak, belirli bir olguyu başka bir olgu olarak görmeye olanak tanımaktadır (Saban, 2008).

Herhangi bir metafor ilişkisinde, metaforun konusu, metaforun kaynağı ve metaforun konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler olmak üzere en az üç temel ögenin varlığından söz edilmesi gerekmektedir. Metaforun kaynağı, metaforun konusunu farklı bir bakış açısıyla anlamada ve açıklamada zihinsel bir “filtre” veya “süzgeç” işlevi görmektedir (Forceville, 2002; Akt. Saban, 2004). Örneğin , “Öğretmen heykeltıraş gibidir, çünkü çocuğun geleceğine ve kişiliğine şekil verir.” cümlesindeki “öğretmen” sözcüğü metaforun konusunu; “heykeltıraş” sözcüğü metaforun kaynağını ve “çünkü çocuğun geleceğine ve kişiliğine şekil verir” ifadesi de metaforun kaynağından metaforun konusuna atfedilmesi düşünülen özellikleri göstermektedir.

Denshire (2002) eğitim alanı ile ilgili çalışmalarda kullanılan metafor analizinin kişisel ve mesleki alanlar arasındaki ilişkiyi yapılandırmak için bir araç olduğunu ifade etmektedir. Öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının kendilerini tanımak ve anlamak için metaforları kullanmaları, öz-anlatı yoluyla ifade etmeleri önem taşımaktadır (Tannehill ve MacPhail, 2014). Araştırmalarda öğretmen metaforu ve öğretmen kimliği arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Bullough ve Baughman 1997; Leavy, McSorley ve Bote 2010). Alan yazında öğrenci, öğretmen ve yöneticilerle gerçekleştirilen çalışmalarda eğitim ile ilgili teknoloji liderliği (Hacıfazlıoğlu, Karadeniz ve Dalgıç, 2011), müfettişlik (Töremen ve Döş, 2009), sahip oldukları ve ideal okul algıları (Aydoğdu, 2008) ile öğretmen (Cerit, 2008) ve çocuk kavramı (Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu, 2013) gibi çeşitli olgular metaforlardan yararlanılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Öğretmen adayları ile yapılan çalışmalara bakıldığında ise öğretmen adaylarının metaforlar yoluyla tarih (Yalçınkaya, 2013), matematik (Güler, Akgün, Öçal ve Doruk, 2012; Kılıç ve Yelken Yanpar, 2013), coğrafya (Geçit ve Genç, 2011), hayat bilgisi (Gültekin ve Gündoğan Çögenli, 2014), Türkçe (Sevim, Veyis ve Kınay, 2012) ve toplumsal cinsiyet (Aslan, 2015) gibi kavramlar ile ilgili algılarının değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının Türk Eğitim sistemi ve okul (Örücü, 2014), okul yönetimi (Çobanoğlu ve Gökalp, 2015), öğretmen (Aydın ve Pehlivan, 2010; Dağlı, 2012; Kartal ve Afacan, 2013; Koç, 2014; Özdemir ve Erol, 2015, Saban, 2004; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006), öğretmen eğitimi (Bahar-Güner, Tunca, Alkın-Şahin, Oğuz, 2015), eğitim ve eğitim fakültesine (Akbaba Altun ve Apaydın, 2013; Konaklı ve Göğüş, 2013) ilişkin algılamalarını metaforlar yoluyla belirleyen çalışmalar alan yazında yer almaktadır.

Öğretmen adaylarının kendi branşlarına ilişkin algılamalarını belirleme amacı ile yapılan çalışmalarda Afacan (2011) fen bilgisi öğretmen adaylarının “fen ve teknoloji öğretmeni”ne ve Özbaşı ve Aktekin (2013) tarih öğretmen adaylarının “tarih öğretmeni”ne ilişkin inançlarını metafor analizi yoluyla incelemiştir. Öğretmen adaylarının çalışacakları gruba ilişkin algılamalarını belirleyen çalışmalarda alanyazında yer almaktadır. Eraslan Çapan’ın (2010) öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrenciler ve Saban’ın (2009) öğrencilerle ilgili algılarını belirledikleri çalışmalar örnek olarak verilebilir. Bir diğer çalışmada Demirbaş (2015) çocuk gelişimi programında eğitimine devam eden öğrencilerin çocuk kavramı ile ilgili algılarını metaforlar yolu ile değerlendirmiştir. Kıldan, Ahi ve Uluman’ın (2012) çalışması öğretmen adaylarının çocuklarla ilgili metaforik algılarını boylamsal olarak belirleyen bir çalışmadır.

Okul öncesi öğretmen adayları ile yapılan çalışmalara bakıldığında Şenel ve Aslan (2014) okul öncesi öğretmen adaylarının bilim ve bilim insanı kavramlarına ilişkin metaforlarını değerlendirmiştir. Ayrıca Ertürk Kara (2014) öğretmen adaylarının “okul öncesi eğitim” kavramına, Ergin, Şahin ve Erişen (2013) çocuk kavramına ilişkin metafor kullanımlarını ve Koçer, Ünal ve Eskidemir Meral (2015) çocuk ve öğretmen kavramına ilişkin metaforlarının öğretmenlik uygulaması planlamalarına yansımalarını değerlendirmiştir.

Araştırmalar genel olarak öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının meslek alanlarına yönelik algılarını metaforlarla ifade ettiklerini göstermektedir. Bu olumlu ya da olumsuz algılamalar öğretmenlerin mesleki kimliğinin bir parçası olması nedeni ile öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının davranışlarına da yansımaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Okul öncesi öğretmen adaylarının “okul öncesi öğretmeni” ve “çocuk” kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yolu ile belirlenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmada ayrıca metaforlar öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkenine göre değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda metaforlarla ilgili çalışmaların alan yazında sıklıkla yer almaya başlamasına karşın öğretmen adaylarının kendi branşlarına ve çocuklara yönelik algılamalarını metaforlar yoluyla belirleyen çalışmaların özellikle okul öncesi öğretmenliği alanında sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının, çalışacağı grup olan

çocuklara ve mesleğine yönelik algısı, mesleki doyumlarında önemli bir değişkendir (Çakır, Erkuş ve Kılıç, 2004). Bu açıdan küçük yaş grubu ile çalışacak olan okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ve öğretmenliğe ilişkin algılarını ortaya çıkarmada metaforlar önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca öğretmen adaylarının “öğretmen” olgusuna ilişkin geliştirdikleri algıları ve birinci sınıf ile dördüncü sınıf düzeyindeki algılar arasındaki farkı belirlemek öğretmen eğitim programlarının düzenlenmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu doğrultuda okul öncesi öğretmen adaylarının kendi branşı ve çalışacağı grup olan çocuklarla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi öğretmenliği ve çocuk kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yolu ile belirlenmesi amacıyla nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseninde, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanması (Yıldırım ve Şimşek, 2011) nedeni ile araştırmada bu yöntem tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 öğretim yılında öğrenimine devam eden gönüllü Okul Öncesi Öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada % 56’sı (56) 1. sınıf, % 44’ü (44) 4. sınıf olmak üzere 100 öğretmen adayı yer almıştır. Çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden, uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan bu örnekleme yöntemi araştırmanın amacına uygun gruba ulaşılması temel amaçtır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

2.3. Veri toplama aracı

Öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni”ne ilişkin görüşleri metaforlar yoluyla elde edilmiştir. Bu bağlamda öğretmen adaylarına “Çocukgibidir; çünkü.....” ve “Okul öncesi öğretmeni.....gibidir; çünkü,.....” ifadelerini yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Öğretmen adaylarına metaforları üretmeleri için 15 dakika süre verilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ve okul öncesi öğretmenine ilişkin metaforlarında metaforun konusu ve metaforun kaynağı arasındaki ilişki “gibidir” kelimesi ile ve metafora yüklenen anlam “çünkü” kelimesi ile belirlenmeye çalışılmıştır.

2.4. Veri analizi

Verilerin çözümlenmesinde, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Patton, 1990; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk ve okul öncesi öğretmenliğine ilişkin metaforlarının analizi üç aşamada gerçekleştirilmiştir:

1. *Aşama:* Bu aşamada her katılımcının sunduğu metaforlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve her metafor imgesi bir metafor imgesi bulunması ve gerekçelendirilmesi

bakımından incelenmiştir. Herhangi bir metafor imgesi içermeyen ya da metafora ilişkin herhangi bir gerekçe sunulmamış (çocuk kavramı ile ilgili olarak 4 katılımcı ve okul öncesi öğretmeni kavramı ile ilişkili 8 katılımcı) metaforlar uzman görüşü doğrultusunda elenmiştir.

2. *Aşama*: Bu aşamada geçerli bulunan metaforlar alfabetik sıraya göre listelenmiştir. Kategorilerin geliştirilmesi sürecinde bir başvuru kaynağı oluşturma amacı ile her bir metaforu en iyi temsil ettiği varsayılan bir “örnek metafor listesi” oluşturulmuştur. Daha sonra metafor imgeleri sahip oldukları ortak özellikler bakımından “örnek metafor listesi” temel alınarak irdelenmiş, belli bir kategori ile ilişkilendirilmiş ve kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Örnek olarak çocukla ilişkili kategori “yönlendirilebilirlik” ve okul öncesi öğretmenliği ile ilişkili kategori “ihtiyaçları karşılama” olarak verilebilir. Bu aşamada ayrıca her iki sınıf düzeyindeki katılımcılar tarafından ortak olarak üretilmiş ve üç ya da daha fazla sayıda katılımcı tarafından yer verilen başat metafor imgeleri belirlenmiştir.

3. *Aşama*: Geçerlik ve güvenilirliğin sağlandığı bu aşamada nitel araştırma dersleri veren bir öğretim üyesi araştırmacıdan bağımsız olarak metaforları daha önceden belirlenen kavramsal kategorilerden birine atamıştır. Daha sonra, uzmanın yaptığı atamalar araştırmacının atamaları ile karşılaştırılmış ve “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan maddeler belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacının güvenirliliği Miles ve Huberman’ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}} \times 100$) kullanılarak hesaplanmıştır. Görüşlerine başvuru alan uzmanı ve araştırmacı çocuk kavramına ilişkin olarak 8 metaforu farklı kavramsal kategoriler altında belirtmişlerdir. Dolayısıyla çocuk metaforu için güvenirlilik $\frac{61}{61+8} \times 100 = \%88,4$ olarak saptanmıştır. Okul öncesi öğretmenliği kavramı için alan uzmanı ve araştırmacı 10 metaforu farklı kavramsal kategoriler altında belirtmişlerdir. Buna göre, güvenirlilik $\frac{56}{56+10} \times 100 = \%84,8$ olarak saptanmıştır. Güvenirlilik hesaplarının yüzde 70’in üzerinde çıkması ile araştırmacının analizinin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Buna göre çalışmada kodlayıcılar arası uyumun yeterli olduğu söylenebilir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ilk olarak çocuk ve okul öncesi öğretmeni kavramına ilişkin olarak geliştirilen metaforlar, kategoriler ve özellikleri tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise sınıf düzeylerine göre karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.1. “Çocuk” kavramına ilişkin metaforlar

Bu çalışmada elde edilen genel bulgulara göre, çocuk kavramına ilişkin olarak 96 katılımcı tarafından toplam 61 adet geçerli metafor üretilmiştir. Bu metaforlardan 52 tanesi sadece bir katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Geriye kalan 9 metaforu temsil eden katılımcı sayısı ise 2 ile 12 arasında değişmektedir. Birden fazla katılımcı tarafından ifade edilen metaforlar sırasıyla *çiçek* ($n=12$), *hamur* ($n=11$), *fidan* ($n=6$), *tohum* ($n=4$), *su* ($n=3$), *melek* ($n=2$), *boş bir kutu* ($n=2$), *ağaç* ($n=2$), *bitki* ($n=2$) metaforlarıdır.

Katılımcılar tarafından ifade edilen metaforlar ve bu metaforlara yönelik olarak belirlenen kavramsal kategoriler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.
Çocuk Kavramına İlişkin Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategoriler	Metaforlar	Metafor		Katılımcı					
				1.sınıf		4.sınıf		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Yönlendirilebilir ve İşlenebilir Olma	altın, beyaz sayfa, bilgisayar, bitki, boş bir defter, çay, fidan , hamur/oyun hamuru , hayat, işlenmemiş maden, su , yeni format atılmış bilgisayar	12	19.6	17	32.1	13	30.3	30	31.3
Muhtaç Olma (Sevgi, ilgi, şefkat, bakım gibi)	ağaç, çiçek , gonca, kedi yavrusu, şaşkın bir ördek, yara, yavru köpek, yolunu kaybetmiş bir yolcu	8	13.2	12	22.7	8	18.6	20	20.8
Eğitimden Etkilenebilir Olma	balon, bambu, beton, boş bir kutu, canavar, çiçek yetiştirmek, içi boş bardak, kedi, kelebek, kumbara, sandık, tablo, tohum	13	21.4	10	18.9	7	16.3	17	17.7
Doğal ve Mutluluk Kaynağı Olma	beyaz, gülümseme, güneş, lunapark, melek, renk, kuzu	7	11.5	3	5.7	5	11.7	8	8.3
Toplumun Geleceği Olma	bir dünya, bir fırsat, gelecek, yarın, yetişkin	5	8.2	1	1.9	4	9.3	5	5.3
Duyarlı Olma	hırçın bir deniz, orkide, pamuk şekeri	3	4.9	1	1.9	2	4.6	3	3.1
Deneyimsiz Olma	ekilmeyi bekleyen boş bir bahçe, yarı dolu bardak, yeni doğmuş kuş	3	4.9	2	3.7	1	2.3	3	3.1
Bireysel Farklara Sahip Olma	ilk insan, kaplumbağa, kar tanesi	3	4.9	3	5.7	-	-	3	3.1
Bilinmez Olma	çikolata, gizli bir bahçe, kapalı bir kutu	3	4.9	2	3.7	1	2.3	3	3.1
Meraklı olma	filozof, kurt, mercek	3	4.9	2	3.7	1	2.3	3	3.1
Olumsuz Duygular Uyandırma	göktaşı,	1	1.6	-	-	1	2.3	1	1,1
Toplam		61	100	53	100	43	100	96	100

Tablo 1’de kategorilerde yer alan metaforlar ve katılımcıların sayısı belirtilmektedir. Tabloda başat metafor imgeleri koyu olarak verilmiştir. Ayrıca tabloda katılımcıların sınıf düzeyine göre dağılımları yer almaktadır. Tabloya göre katılımcılar tarafından en fazla ifade edilen metaforun yer aldığı kategori *yönlendirilebilir ve işlenebilir olma*

kategorisi olduğu görülmektedir. Daha az sayıda metafor yer alsa da daha fazla katılımcı tarafından yer verilen *muhtaç olma* kategorisi ve ardından *eğitimden etkilenebilir olma* kategorisi gelmektedir. Kategoriler, ilgili metaforlar ve metaforların gerekçelerinden örnekler şu şekildedir:

Kategori 1: Yönlendirilebilir ve İşlenebilir Olma

Bu kategori 30 katılımcı (%31,3) ve 12 metafor (%19,6) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride başat metafor imgeleri olarak ifade edilebilecek üç metafor yer almaktadır. Bunlar *fidan*, *hamur/oyun hamuru*, *su* benzetmeleridir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlarda çocukların yönlendirilmeye ve müdahalelere açık ve yapılan müdahaleler doğrultusunda işlenebilir olmaları vurgulanmaktadır. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen bazı gerekçeler aşağıda sıralanmıştır:

“(ÖA74) Çünkü yavaş yavaş çevresinden aldıklarına göre büyür ve şekillenir.”

“(ÖA69) Çünkü yaşanmışlığı birikimi çok azdır hala şekil almamıştır.”

“(ÖA19) Çünkü ona istediğin gibi şekil verirsin.”

“(ÖA24) Çünkü yaşı çok küçük olduğu için her şekle girmeye müsaittir.”

“(ÖA58) Çünkü ona yön vermek bizim elimizdedir.”

“(ÖA26) Çünkü hangi kaba koyarsan onun şeklini alır.”

Kategori 2: Muhtaç Olma

Bu kategori 20 katılımcı (%20,8) ve 8 metafor (%13,2) ile temsil edilmektedir. Bu kategorideki başat metafor imgesi olarak *çiçek* benzetmesi yer almaktadır. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özellikleri çocukların kendine bakabilecek donanıma sahip olmamasından dolayı bir yetişkinin bakım, ilgi, sevgi, şefkatine muhtaç olmasıdır. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen gerekçelerden bazıları şunlardır:

“(ÖA88) Çünkü ihtiyaçları vardır, sağlanmazsa büyüyemezler.”

“(ÖA41) Çünkü bakarsan, seversen büyür yetişir. Ama sevmezsen çürür.”

“(ÖA43) Çünkü tohumun büyümesi, filizlenmesi için topraktaki suya, mineral ve vitamine ihtiyaç vardır. Bir nevi kendini topraktan aldığı güç ile var eder.”

“(ÖA10) Çünkü hem sevgiyle büyümesi hem de sürekli ilgilenilmesi gerekir.”

“(ÖA13) Çünkü şefkat ve sevgi ister.”

“(ÖA8) Çünkü hayata dair hiçbir bilgisi olmayan kendisinden büyük insanlara bağımlı bakıma muhtaç varlıklardır.”

Kategori 3: Eğitimden Etkilenebilir Olma

Bu kategori 17 katılımcı (%17,7) ve 13 metafor (%21,4) ile temsil edilmektedir. Bu kategorideki başat metafor imgesi olarak *tohum* benzetmesi yer almaktadır. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özelliği çocuğa verilen eğitimin niteliğinin onun gelişimini belirlediği olarak ifade edilebilir. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen gerekçelerden bazıları şunlardır:

“(ÖA73) Çünkü sulak verimli bir bahçeye atılan uygun yöntemlerle bakılan, yetiştirilen tohum güzel meyveler verir.”

“(ÖA75) Çünkü içini ancak doğru malzemeyle doldurursak, açılma zamanı gelince işe yarar birikimler çıkar.”

“(ÖA34) Çünkü tohum doğru ekildiğinde ve beslendiğinde, güzel bir şekilde yetişir.”

“(ÖA28) Çünkü güzel bakarsak ve eğitirsek çok güzel çiçekler açarken bunu yapamazsak bu güzelliği alamayız.”

“(ÖA76) Çünkü gelişim birikerek ilerler.”

Kategori 4: Doğal ve Mutluluk Kaynağı Olma

Bu kategori 8 katılımcı (%8,3) ve 7 metafor (%11,5) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriye oluşturan metaforlarda çocuğun temizlik ve saflığı ile doğasının olumlu olmasına vurgu yapılırken çevresine huzur ve mutluluk yaydığı belirtilmektedir. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen gerekçelerden bazıları şunlardır:

“(ÖA3) Çünkü onlar tertemizdir.”

“(ÖA85) Çünkü hayatımıza güzellik ve renk katar.”

“(ÖA5) Çünkü çok güzeldir ve saftırlar. Çiçekler nasıl mis gibi kokarlarsa onlarda öyle güzel kokarlar. Bana göre çiçek saflıktır ve çocuklarda böyledir.”

“(ÖA83) Çünkü çocuk; dünyadaki en saf varlıktır. Çocuk oyundur, eğlencedir. Sınırsız hayal gücüdür.”

“(ÖA86) Çünkü doğaldır ve mutluluk kaynağıdır.”

“(ÖA84) Çünkü onun varlığı ile ısıtır neşe katar hayata.”

Kategori 5: Toplumun Geleceği Olma

Bu kategori 5 katılımcı (%5,3) ve 5 metafor (%8,2) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriye oluşturan metaforların temel özelliği olarak çocukların geleceğin yetişkinleri olarak etkilerine dikkat çekilmektedir. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen gerekçelerden bazıları şunlardır:

“(ÖA66) Çünkü geleceği şekillendirilir.”

“(ÖA90) Çünkü yarınlarımız onlara emanettir.”

“(ÖA93) Çünkü yetişkinin küçük halidir.”

“(ÖA92) Çünkü gelecektir.”

Kategori 6: Duyarlı Olma

Bu kategori 3 katılımcı (%3,1) ve 3 metafor (%4,9) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriye oluşturan metaforlarda çocukların çevre etkilerine karşı duyarlılığına yer verilmiştir. Buna örnek olarak metaforlarda yer verilen gerekçelerden bazıları şunlardır:

“(ÖA65) Çünkü her dalgadan etkilenir.”

“(ÖA38)Çok nazik davranmalı, çok dikkatli bakılmalı ve özenerek yetiştirilmelidir. Fazla su verirsiniz veya az su verirsiniz çiçek ölür.”

“(ÖA97) Çünkü çok hassastır ve çabuk etkilenir.”

Kategori 7: Deneyimsiz Olma

Bu kategori 3 katılımcı (%3,1) ve 3 metafor (%4,9) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özelliklerinde çocukların yaşam deneyimlerine sahip olmamasına vurgu yapılmıştır. Örnek gerekçe olarak “(ÖA98) Çünkü yaşamsal bir deneyime sahip değildir.” sayılabilir.

Kategori 8: Bireysel Farklara Sahip Olma

Bu kategori 3 katılımcı (%3,1) ve 3 metafor (%4,9) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlarda çocukların bireysel özelliklerine dikkat çekilmektedir. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

“(ÖA47) Çünkü kendine hastır. Kendine özel bir kabuğu vardır. Kendine özgü bir dünyası vardır.”

“(ÖA48)Çünkü kar taneleri dünyaya bir kez düşer. Baktığımızda hepsi birbirinin aynı gibi görünse de hepsi birbirinden farklı ve bir tanedir ve özeldir.”

Kategori 9: Bilinmez Olma

Bu kategori 3 katılımcı (%3,1) ve 3 metafor (%4,9) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride yer alan metaforlarda çocukları tanıma ve anlamının zorluklarına vurgu yapılmıştır. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

“(ÖA52) Çünkü görünüşünden tadı hakkında bilgiye ulaşamaz.”

“(ÖA95) Çünkü içine girmeden bilinmez.”

“(ÖA51) Çünkü içinde neler sakladığı, neler hissettiğini, düşündüğünü bilemeyiz.”

Kategori 10: Meraklı Olma

Bu kategori 3 katılımcı (%3,1) ve 3 metafor (%4,9) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlarda çocuğun araştırma, öğrenme ve merak özelliklerine yer verilmiştir.

“(ÖA49) Çünkü çok meraklıdır. Çevresinde olan biten her şeyi bilmek, öğrenmek ister.”

“(ÖA99) Çünkü hayatı merak üzerine sürdürür.”

Kategori 11: Olumsuz Duygular Uyandırma

Bu kategori 1 katılımcı (%1,1) ve 1 metafor (%1,6) ile temsil edilmektedir. Bu metaforunda çocukların olumsuz özelliğine vurgu yapılmaktadır. Gerekçe olarak da “(ÖA100) Çünkü hep seni tedirgin eder.” ifadesine yer verilmiştir.

3.2. “Okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin metaforlar

Çalışmada okul öncesi öğretmeni kavramına ilişkin olarak 92 katılımcı tarafından toplam 56 adet geçerli metafor üretilmiştir (Tablo 2). Bu metaforlardan 43 tanesi sadece bir katılımcı tarafından üretilmiştir. Geriye kalan 13 metaforu temsil eden katılımcı sayısı ise 2 ile 10 arasında değişmektedir. Birden fazla katılımcı tarafından ifade edilen metaforlar sırasıyla *anne* ($n=10$), *bahçıvan* ($n=8$), *güneş* ($n=6$), *heykeltıraş* ($n=5$), *ışık* ($n=3$), *Sanatçı* ($n=3$), *harita* ($n=2$), *aile* ($n=2$), *Ebeveyn* ($n=2$), *kılavuz* ($n=2$), *mum* ($n=2$), *pusula* ($n=2$), *ressam* ($n=2$) olarak yer almıştır.

Katılımcılar tarafından ifade edilen metaforlar ve bu metaforlara yönelik olarak belirlenen kavramsal kategoriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.
Okul Öncesi Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforlarının Kategorilere Göre Dağılımı

Kategoriler	Metaforlar	Metafor sayısı		Katılımcı Sayısı					
		n	%	1.sınıf		4.sınıf		Toplam	
				n	%	n	%	n	%
İhtiyaçları karşılama	ağaç, aile, anne , antivürüs, bahçıvan , meyve ağacı, çocuk şurubu, ebeveyn, bir tane oyuncuğu olan çocuk, melek, su, yara merhemi	12	21.4	22	43.2	8	19.5	30	32.6
Yön ve şekil verme	altın işleyen, antrenör, aşçı, çaydanlık, beton ustası, değirmen, deniz feneri, gemi kaptanı, hamura ilk şekil veren, hamurun pişmeye girmeden önce uğradığı son durak, hava, heykeltıraş , kalem, marangoz, ressam, sanatçı , su kabı, tavuk	18	32.2	9	17.6	16	39.0	25	27.1
Bilgi verme, aydınlatma	çizgi film, güneş , harita, ışık , kılavuz, kutu, mum, pusula, rehber, trafik işareti, uzman, yaşam koçu	12	21.4	12	23.5	11	26.9	23	25.0
Donanımlı olma	antibiyotik, astrolog, atom karınca, ayna, basamak, büyük bir çınar ağacı, büyüteç, gökkuşuğu, hamur, karınca, kitap, okyanus, oyuncak, toprak	14	25.0	8	15.7	6	14.6	14	15.2
Toplam		56	100	51	100	41	100	92	100

Tablo 2’de kategoriler ve kategorilerde yer alan metaforların ve katılımcı sayıları yer almaktadır. Tabloda başat metafor imgeleri koyu olarak verilmiştir. Ayrıca tabloda katılımcıların sınıf düzeyine göre dağılımları yer almaktadır. Tabloya göre katılımcılar

tarafından en fazla ifade edilen metaforun yer aldığı kategori *ihtiyaçları karşılama* kategorisi olduğu görülmektedir. Katılımcı sayıları aynı olsa da daha fazla metaforun yer aldığı *yön ve şekil verme* kategorisi ikinci sırada ve ardından *bilgi verme ve aydınlatma* kategorisi gelmektedir. Son sırada daha fazla metafor yer alsa da daha az sayıda katılımcı tarafından ifade edilen *donanımlı olma* kategorisi yer almıştır. Aşağıda ilgili metaforlar ve metafor örnekleri ile birlikte kategoriler yer almaktadır.

Kategori 1: İhtiyaçları Karşılama

Bu kategori 30 katılımcı (%32,6) ve 12 metafor (%21,4) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride *anne ve bahçıvan* metaforları başat metafor imgeleri olarak yer almıştır. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özellikleri çocukların ilgi, sevgi, şefkat ve bakım ihtiyaçlarını karşılama, onları koruma olarak tanımlanabilir. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır:

“(ÖA6) Çünkü çocuğu bir anne şefkatiyle kucaklar.”

“(ÖA9) Çünkü her öğrencisi onun aslında bir çocuğudur.”

“(ÖA4) Çünkü çocukları sever, şefkat, ilgi verir... verir de verir.”

“(ÖA15) Çünkü çocuğa anne gibi yaklaşmalı ve güven verebilmelidir.”

“(ÖA7) Çünkü fidanların kurumaması gelişmesi meyve vermesi bahçıvanın özenine bağlıdır.”

“(ÖA5) Çünkü çocuğun ihtiyaç duyduğu anda onun yanında olan kişidir.”

Kategori 2: Yön ve Şekil Verme

Bu kategori 25 katılımcı (%27,1) ve 18 metafor (%32,2) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride yer alan başat metafor imgeleri *heykeltıraş ve sanatçıdır*. Bu kategoriyi oluşturan metaforlarda çocukların öğretmenin yönlendirmesi ile şekil alacağı, eğitim ile kazandırılan özelliklerin önemine vurgu yapılmaktadır. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır:

“(ÖA68) Çünkü çayı yavaş yavaş demler pişirir.”

“(ÖA30) Çünkü öğrencilerinin en baştan hayat rotalarını belirlemeye yardım eder.”

“(ÖA78) Çünkü çocuğun geleceğine ve kişiliğine şekil verir.”

“(ÖA72) Çünkü çocuğa istediği şekli verebilir.”

“(ÖA35) Çünkü bir maddeyi sanat eseri haline getiren heykeltıraş gibi çocuğa şekil verir.”

“(ÖA76) Çünkü çocuğa model olarak onların şekil almasına neden olur.”

Kategori 3: Bilgi Verme ve Aydınlatma

Bu kategori 23 katılımcı (%25,0) ve 12 metafor (%21,4) ile temsil edilmektedir. Bu kategorideki başat metafor imgeleri *güneş ve ışık benzetmeleridir*. Bu kategoride yer alan metaforlarda öğretmenin bilgi ve öğrettiklerinin çocukların yaşamında kılavuz olacağı ifade edilmektedir. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

“(ÖA25) Çünkü çocukları aydınlatma ve önlerine ışık tutmada ilk sorumluluk ondadır.”

“(ÖA31) Çünkü çocuğa kılavuz olur. Yolunu bulmasında yardımcı olur.”

“(ÖA96) Çünkü çocuklara karanlıkta doğru yolu gösterir, hayatına ışık tutar.”

“(ÖA92) Çünkü öğrencilerine hep ışık vermelidir.”

“(ÖA94) Çünkü etrafındaki çocukları aydınlatmayı vazife edinmiştir.”

Kategori 4: Donanımlı Olma

Bu kategori 14 katılımcı (%15,2) ve 14 metafor (%25,0) ile temsil edilmektedir. Bu kategoriye oluşturan metaforlar okul öncesi öğretmeninin mesleği gereği problem çözme, destek, model olma gibi birçok özelliği kendinde barındırmasının ve çok yönlü olmasının önem ve gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Buna göre metaforlara yönelik gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

“(ÖA89) Çünkü her yere yetişmek zorundadır.”

“(ÖA50) Çünkü her renge bürünmelidir. Her renge bir anlam verip onun gibi özelliklere sahip olmalıdır.”

“(ÖA47) Çünkü çalışkan, azimli, sabırlı olmalı zoru başarabilmelidir.”

“(ÖA49) Çünkü çocuklara yeri geldiğinde eğlence, yeri geldiğinde arkadaş, yeri geldiğinde anne-baba, yeri geldiğinde öğretmen olabilir.”

“(ÖA51) Çünkü toprakta ayrı ayrı vitaminler bulunur ve çiçeğin yetişmesi için gerekli bir elementtir.”

3.3. Sınıf düzeylerine göre karşılaştırma:

Çocukla ilgili metaforlarla ilgili kategorilerde yer alan öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında her iki sınıf düzeyinde de ilk sıralarda yer alan kategoriler sırasıyla yönlendirilebilir ve işlenebilir olma (1. sınıf %32.1 ve 4. sınıf %30.3), muhtaç olma (1. sınıf %22.7 ve 4. sınıf %18.6), eğitimden etkilenebilir olma (1. sınıf %18.9 ve 4. sınıf %16.3) ve doğal ve mutluluk kaynağı olma (1. sınıf %5.7 ve 4. sınıf %11.7) kategorileridir. Diğer kategorilerde gruplar arası farklılıklar yer almaktadır. Dördüncü Sınıf öğrencilerinde toplumun geleceği olma kategorisi beşinci sırada yer alırken birinci sınıf öğrencilerinde bireysel farklara sahip olma yer almıştır. Altıncı sırada dördüncü sınıf öğrencilerinde duyarlılık kategorisi yer alırken birinci sınıf öğrencilerinde deneyimsiz olma, bilinmez olma ve meraklı olma kategorileri yer almıştır. Yedinci sırada dördüncü sınıf öğrencilerinde deneyimsiz olma, bilinmez olma, meraklı olma ve olumsuz duygular uyandırma kategorileri yer alırken birinci sınıf öğrencilerinde toplumun geleceği olma ve duyarlı olma kategorileri yer almıştır. Son olarak bireysel farklar kategorisinde dördüncü sınıf öğrencilerinde ve olumsuz duygular uyandırma kategorisinde birinci sınıf öğrencilerinde metafor yazan öğrenci bulunmamaktadır.

Okul öncesi öğretmeni ile ilgili metaforlarla ilgili kategorilerde yer alan öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında farklılıklar olduğu görülmektedir. İlk sırada yer alan kategori birinci sınıf düzeyinde ihtiyaçları karşılama (%43.2) ve dördüncü sınıf düzeyinde yön ve şekil verme (%39.0) olduğu; bilgi verme ve aydınlatma kategorisinin birinci sınıf (%23.5) ve dördüncü sınıf (%26.9) düzeyinde de ikinci sırada yer aldığı;

üçüncü sırada yer alan kategori birinci sınıf düzeyinde *yön ve şekil verme* (%17.6) ve 4. sınıf düzeyinde *ihtiyaçları karşılama* (%19.5) ve son olarak her iki sınıf düzeyinde (1. Sınıf % 15.7 ve 4. Sınıf % 14.6) *donanımlı olma* kategorisi dördüncü sırada yer almaktadır.

Çocukla ilgili en sık kullanılan metaforların her iki grupta da en sık yer verilen metaforlar olduğu görülmüştür. Bu metaforlar kullanım sıklığına göre sırasıyla çiçek, hamur, fidan, su ve tohum metaforlarıdır. Öğretmen ile ilgili kullanılan metaforlarda çocukla ilgili kullanılan metaforlardan farklı olarak her iki grupta ortak olarak iki metafor kullanılmış ve en sık kullanılan metaforlar gruplara göre farklılık göstermiştir. Dördüncü sınıf öğrencilerinde en sık yer verilen metaforlar, bahçıvan ve heykeltıraş metaforları iken birinci sınıf öğrencilerinde en sık yer verilen metaforlar anne ve güneş metaforudur. Sanatçı ve kılavuz her iki grupta ortak görülen metaforlardır.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın bulguları okul öncesi öğretmen adaylarının çocuklara ve kendi meslek alanları olan okul öncesi öğretmenine yönelik bakış açılarını ortaya koymaktadır. Metaforlar, öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik bakış açıları hakkında bilgi edinilmesini sağlama ve araştırma, yaşam, eğitim, çocukluk ve öğretim gibi kavramları yorumlamak amacıyla kullanılmaktadır. Schmitt (2005) metaforların nitel araştırma sonuçlarını net bir biçimde sunma ve nitel veri karmaşıklığını azaltma için kullanıldığını ifade etmiştir. Metaforlar, araştırmaların sonuçlarını analiz etme ve yorumlamayı sağlayan yaratıcı bir strateji olarak işlev göstermektedir (Patton, 1990).

Çalışmanın bulgularına göre çocukla ilgili olarak katılımcılar tarafından ifade edilen metaforlar 11 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler içinde en fazla sayıda metaforun yer aldığı kategoriler sırasıyla *yönlendirilebilir ve işlenebilir olma*, *muhtaç olma* ve *eğitimden etkilenebilir olma* kategorileridir. Benzer bir şekilde araştırmalarda okul öncesi öğretmenlerinin çocuk kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların yer aldığı kavramsal kategorilerde çocukların “şekillendirilebilirliğine” vurgu yapılmaktadır (Demirbaş, 2015; Koçer, Ünal ve Eskidemir Meral, 2015; Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu, 2013). Pesen (2015) anne babalarla gerçekleştirdiği çalışmasında anne babaların “çocuk” kavramına ilişkin metaforlarının yer aldığı kavramsal kategorilerde birinci sırada “mutluluk kaynağı olarak çocuk”, ikinci sırada “değerli bir varlık olarak çocuk” ve üçüncü sırada “şekillendirilebilen bir varlık olarak çocuk” yer almaktadır. Kavramlara yönelik olarak algı farklılığını oluşturan özellikler ile belirlenen bakış açısı bu kavramlara yüklenen anlamların belirleyicisi olabilmektedir.

Okul öncesi öğretmenine yönelik olarak ifade edilen metaforlar dört kategoride yer almışlardır. Buna göre katılımcılar tarafından ifade edilen en fazla metaforun yer aldığı kategori *ihtiyaçları karşılama* kategorisidir. *Yön ve şekil verme* kategorisi ikinci sırada ve *bilgi verme ve aydınlatma* kategorisi üçüncü sırada yer almaktadır. Alan yazına göre öğretmen adaylarının genel olarak eğitim ya da öğretmene ilişkin tutumları, mesleğine yönelik inanç ve değerleri kendi öğrenim deneyimlerine, yaşantı ve çevre etkilerine bağlı olarak şekillenmektedir (Bramald, Hardman ve Leat, 1995; Ghaithe ve Shaaban, 1999). Cook-Sather’e (2003) göre geleneksel eğitim sistemlerinin yapısını şekillendiren düşünce kalıpları genelde *üretim aracı* ve *tedavi etme aracı* olarak eğitim olmak üzere iki temel metafor etrafında yoğunlaşmaktadır. Buna göre öğretmenler *teknisyen* veya *imalâtçı* ve öğrenciler *ham madde* olarak algılanmaktadır. Öğrenciler *ham madde* olarak

geldikleri *fabrikada* bir programdan geçirilerek topluma faydalı *birer ürün* olarak kazandırılmaktadır. Öğrencilerin kendi geleceklerini oluşturma, kendi bilgilerini inşa etme veya bireysel ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanması göz ardına itilmektedir (Saban, 2004). Bu çalışmada çocukla ilgili kategoriler geleneksel anlayıştan izler taşımaktadır. Bu bulgulara benzer bir şekilde Özdemir ve Erol (2015) öğrenci kavramına ilişkin olarak öğrencilerin öğretmenlerce şekillendirildiği görüşünü ifade etmektedir. Ancak okul öncesi öğretmeni ile ilgili kategorilerde geleneksel anlayıştan farklı ve okul öncesi eğitimin niteliği ile de ilişkili olarak çocukların ihtiyaçlarına öncelik verildiği, öğretmenlerin bilgi verme ve aydınlatma gibi özellikleri ile çocukları etkin bir pozisyona aldıkları görülmektedir. Bunun yanında geleneksel anlayışın *yansımaları yön ve şekil verme* kategorisinin ikinci sırada yer verilmesinde gözlenmektedir.

Çalışmada çocukla ilgili en sık yer verilen metaforlar çiçek, hamur, fidan metaforları iken okul öncesi öğretmene yönelik olarak anne, bahçıvan ve güneş metaforlarıdır. Benzer bir şekilde Yılmaz, Göçen ve Yılmaz (2013) çalışmasında öğretmen kavramına ilişkin en çok tekrar eden metaforun “anne-baba, aile, bahçıvan” metaforları olduğunu bulmuştur. Metaforlara sınıf düzeylerine göre bakıldığında çocukla ilgili en sık yer verilen metaforların aynı olduğu ancak öğretmen ile ilgili kullanılan metaforlarda sınıflara göre farklılıklar olduğu bulunmuştur. Metaforlara benzer bir şekilde kategorilerin sınıf düzeyine göre dağılımına bakıldığında her iki sınıfta da çocukla ilgili metaforların yer aldığı ilk üç sırada aynı kategoriler yer almaktadır. Bunlar *yönlendirilebilir ve işlenebilir olma*, *muhtaç olma* ve *eğitimden etkilenebilir olma* kategorileridir. Okul öncesi öğretmeni ile ilgili metaforların yer aldığı kategorilerin sınıf düzeyine göre dağılımında farklılıklar olduğu görülmektedir. Birinci sınıf düzeyinde *ihtiyaçları karşılama*, *bilgi verme ve aydınlatma* ve *yön ve şekil verme* ilk sıralarda yer alan kategoriler olurken dördüncü sınıf düzeyinde *yön ve şekil verme*, *bilgi verme ve aydınlatma* ve *ihtiyaçları karşılama* ilk sıralarda yer alan kategorilerdir. Üniversite eğitimleri boyunca elde ettikleri deneyimler, öğretmen adaylarının mesleki kimlik gelişimlerinde öncelikli rol oynamaktadır (Thomas ve Beauchamp, 2011). Buna göre çalışmada öğretmen rolü ile ilgili algılamaların alınan lisans eğitimi ile birlikte farklılaşmasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Öğretmenliğe yönelik algılamalar öğretmen adaylarının eğitim yaşamları ile değişim göstermektedir. Ancak çocukla ilgili metaforların sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu henüz öğretmenlik ile ilgili olarak deneyim aşamasına geçmeyen öğretmen adaylarının lisans eğitimine rağmen geleneksel anlayıştan etkilenecek çocuğu değerlendirmeleri ile açıklanabilir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının Akbaba Altun ve Apaydın'ın (2013) çalışmasına benzer bir şekilde metaforlarda somut kavramlar kullandıkları ve soyut kavramlar bulmada sınırlı kaldıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmen adayları bir metafor hariç olumlu metaforlar üretmişlerdir. Metaforların kendisinin olumlu ya da olumsuz olmasında daha fazla metaforun gerekçesinin olumlu ya da olumsuz olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın bulgularına benzer olarak Ertürk Kara (2014) okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının okul öncesi eğitime karşı olumlu bir görüş içinde oldukları ve okul öncesi eğitimin önemini vurguladıklarını ifade etmişlerdir. Çapri ve Çelikkaleli (2008) de sosyal alanlardaki öğretmenlik bölümlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak alan yazında öğretmen kavramına ilişkin olumlu ve olumsuz anlam taşıyan metaforların oluşturulduğu çalışmalar da yer almaktadır (Çelikten, 2006; Kalyoncu, 2012; Koç, 2014). Bunun nedeni öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini isteyerek ya da iş bulma gibi kaygılarla

istemeden tercih etmiş olmasından, lisans eğitiminin niteliğindeki farklılıklardan ya da uygulamaya yönelik yaşantılarından kaynaklanabilmektedir. Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu ve olumsuz metaforlar üreten öğretmen adaylarının özelliklerinin belirlendiği çalışmalar önerilebilir.

Çalışmalar metaforların öğretmen adaylarının öğrenme, öğretme ve okul gibi olgulara ilişkin sahip oldukları kişisel algıları ortaya çıkarmada güçlü birer araç olarak kullanılabilmesine dair önemli bilgiler sunmaktadır (Saban, 2004). Ancak metafor, öğretim ve uygulamalar hakkındaki inançları anlamaya izin verirken, aynı zamanda metaforlar kavramsallaştırmada bireyleri sınırlayabilmektedir (Phillips 1995). Bu nedenle sonraki çalışmalarda metaforlarla birlikte farklı ölçek ve yöntemlerle mesleğe ilişkin algılamaların değerlendirildiği, gözlem gibi verilerle algı ve davranış özelliklerinin karşılaştırıldığı çalışmalar önerilebilir. Çalışmada elde edilen metaforlar algı ölçeklerinin geliştirilmesinde kullanılabilir.

Bu çalışmada sınıf düzeyine göre karşılaştırma yapılmıştır. Sonraki çalışmalarda birinci sınıfta olan öğrencilerin dördüncü sınıfa geldiklerinde tekrar değerlendirmeleri alınarak okul öncesi öğretmenliği programının etkisinin boylamsal çalışmalarda değerlendirilmesi önerilebilir.

Araştırmalar çocukların okul başarısının öğretmen niteliğinden etkilendiğini göstermektedir (Darling-Hammond, 2000, 2003). Benzer bir şekilde Koçer, Ünal ve Eskidemir Meral (2015) okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları ile öğretmenlik uygulaması derslerindeki planlamalarda öğretmeni ya da çocuğu merkeze alma durumları arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, öğretmen adaylarının hem çocuk hem de öğretmen kavramları ile öğretmenlik uygulama planlamalarının öğretmen ya da çocuk merkezli oluşu arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine başlamadan önce ve başladıktan sonraki algılamalarını belirleyen çalışmalar ve algıları ile mesleki becerileri arasındaki ilişkiyi değerlendiren çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Afacan, Ö. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının “fen” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1), 1242-1254.
- Akbaba Altun, S., & Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının “eğitim” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19(3), 329-354.
- Aslan, G. (2015). A metaphoric analysis regarding gender perceptions of preservice teachers. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 363-384.
- Aydın İ. S., & Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmen ve öğrenci kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5(3), 818-842.
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar (mecazlar) yardımıyla analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

- Bahar-Güner, Ö., Tunca, N., Alkın-Şahin, S., & Oğuz, A. (2015). Öğretmen adaylarının öğretmen eğitimcisine ilişkin metaforik algıları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(4), 419-444.
- Bramald, R., Hardman, F., & Leat, D. (1995). Initial teacher trainees and their views of teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 11(1), 23-31.
- Bullough, R.V., & Boughman, K. (1997). *First Year Teacher – Eight Years Later: An Inquiry into Teacher Development*. New York: Teachers College Press.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Cook-Sather, A. (2003). Movements of mind: The Matrix, metaphors and re-imagining education. *Teachers College Record*, 105, 946-977.
- Çakır, Ö., Erkuş, A., & Kılıç, F. (2000). *Mersin üniversitesi 1999-2000 yılı öğretmenlik meslek bilgisi programının (ÖMBP) çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Mersin Üniversitesi Araştırma Fonu Saymanlığı EF (ÖÇ) 2000-1 Nolu Araştırma Projesi.
- Çapri, B., & Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 33–53.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269-283.
- Çobanoğlu, N., & Gökalp, S. (2015). Öğretmen adaylarının okul müdürüne ilişkin metaforik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (31), 279-295.
- Dağlı, G. (2012). Metaphors asserted by teachers and students at high school level with respect to the notion of “teacher”. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 49/A, 29-46.
- Darling-Hammond, L. (2000). Reforming teacher preparation and licensing: Debating the evidence. *Teachers College Record*, 102 (1), 28-56.
- Darling-Hammond, L. (2003). Keeping good teachers: Why it matters, what leaders can do. *Educational Leadership*, 60 (8), 6-13.
- Demirbaş, E. A. (2015). Çocuk gelişimi bölümü üniversite öğrencilerinin “çocuk” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 295-303.
- Denshire, S. (2002). Metaphors we live by: Ways of imagining practice. *Qualitative Research Journal*, 2 (2), 28-46.
- Hacıfazlıoğlu, Ö., Karadeniz, Ş., & Dalgıç, G. (2011). Okul yöneticilerinin teknoloji liderliğine ilişkin metaforları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 97-127.
- Eraslan Çapan, B. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 140-154.
- Ergin, A. B., Şahin, M., & Erişen, Y. (2013). Prospective pre-school teachers’ perceptions of “child”: A study of metaphors. *International Journal on New Trends in Education and their Implications*, 4(4), 88-101.
- Ertürk Kara, H.G. (2014). Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının okul öncesi eğitim kavramına ilişkin metaforları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 104-120.

- Geçit, Y., & Gençer, K. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. Sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize üniversitesi örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Ghaith, G., & Shaaban, K. (1999). The relationship between perceptions of teaching concerns, teacher efficacy, and selected teacher characteristics. *Teaching and Teacher Education*, 15, 487-496.
- Güler, G., Akgün, L., Öçal, M. & Doruk, M. (2012). Matematik öğretmeni adaylarının matematik kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 25-29.
- Gültekin M., & Gündoğan Çögenli, A. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının hayat bilgisi dersine ilişkin metaforik algıları. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(1), 1-18.
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmenlik kavramına ilişkin metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 471-484.
- Kartal, T., & Afacan, Ö. (2013). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 76-96.
- Kıldan, A.O. , Ahi, B. & Uluman, M. (2012). Öğretmen adaylarının mecazlar yoluyla çocuk kavramına bakış açıları (Boylamsal bir çalışma). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 149-165.
- Kılıç, C., & Yelken Yanpar, T. (2013). Belgian and Turkish pre-service primary school teachers' metaphoric expressions about mathematics. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 50, 21-42.
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72.
- Koçer, H., Ünal, F., & Eskidemir Meral, S. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” kavramına ve “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının öğretmenlik uygulama planlamalarına yansımaları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 171-185.
- Konaklı, T. & Göğüş, N. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim fakültesine ilişkin metaforik algıları: Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği. *International Journal of Human Sciences*, 10 (2), 67-93.
- Kuyucu, Y., Şahin, M. & Kapıcıoğlu, O. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin “çocuk” kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 43-53.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Leavy, A.M., McSorley, F.A., & Bote, L.A. (2010). An examination of what metaphor construction reveals about the evolution of pre-service teachers' beliefs about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 23, 1217-33.
- MEB. (2008). *Öğretmen Yeterlikleri: Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd Edition). CA: Sage Publications.

- Örücü, D. (2014). Öğretmen adaylarının okul, okul yönetimi ve Türk Eğitim Sistemine yönelik metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 20(3), 327-358.
- Özbaşı, B. Ç., & Aktekin, S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine ilişkin inançlarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 211-228.
- Özdemir, T.Y. & Erol, Y.C. (2015). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının okul, öğretmenlik ve öğrenci kavramlarına ilişkin algıları. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 215-244.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. CA: Sage Publications.
- Pesen, A. (2015). Ebeveynlerin “çocuk” kavramına yükledikleri metaforlar. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10/15,731-748.
- Phillips, N. (1995). Telling organizational tales: On the role of narrative fiction in the study of organizations. *Organizational Studies*, 16 (4), 625–649.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A., Koçbeker, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Report*, 10 (2), 358-394.
- Sevim, O., Veyis, F., & Kınay, N. (2012). Öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi örneği. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1(1), 38-47.
- Şenel, T., & Aslan, O. (2014) Okul öncesi öğretmen adaylarının bilim ve bilim insanı kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 76-95.
- Tannehill, D., & MacPhail, A. (2014). What examining teaching metaphors tells us about pre-service teachers' developing beliefs about teaching and learning. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19(2), 149-163.
- TED. (2009). *Öğretmen Yeterlikleri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Thomas, L., & Beauchamp, C. (2011). Understanding new teachers' professional identities through metaphor. *Teaching and Teacher Education*, 27, 762-769.
- Töremen, F., & Döş, İ. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin müfettişlik kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal of Educational Reform*, 13(3), 295-306.
- Vosniadou, S., & Ortony A. (Eds.) (1989). *Similarity and Analogical Reasoning*. New York: Cambridge University Press.
- Yalçınkaya, E. (2013). Tarih kavramına yönelik sınıf öğretmeni adaylarının ürettikleri metaforların incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(3), 95-113.
- Yıldırım, A. & Şimsek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayınevi.

Yılmaz, F., Göçen, S. & Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 151-164.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The quality of teacher is a factor that plays a significant role in success in education. Teacher quality is affected by not only getting prepared for the profession but also prospective teachers' perceptions of their profession, field of study and target audience. Metaphors have been used to define individuals' perceptions of any issue. Studies were conducted with preschool teachers and prospective preschool teachers to evaluate their use of metaphors related to children (Demirbaş, 2015; Kuyucu, Şahin and Kapıcıoğlu, 2013). Furthermore, Şenel and Aslan (2014) studied the use of metaphors related to the concepts of science and scientist, and Ertürk Kara (2014) studied prospective preschool teachers' use of metaphors related to preschool education.

The literature includes many studies on the use of metaphors carried out particularly in recent years. However, there is limited number of studies that resort to metaphors to define prospective teachers' perceptions of their field and children. Prospective teachers' perception of children – the target group they will work with – and their profession is a significant factor that affects their professional satisfaction. Metaphors may play an important role in determining prospective preschool teachers' perceptions of children and teaching, as they will work with young children. In addition, defining prospective teachers' perception of “teacher” is of particular importance in the revision and redesign of teacher-training programs.

The purpose of this study is to define, through metaphors, prospective preschool teachers' perceptions of the concepts of preschool teaching and children. Metaphors used by prospective teachers will also be compared in view of their year of study.

2. Method

The phenomenological study, one of the methods in qualitative research design, was used to determine, through metaphors, prospective preschool teachers' perceptions of the concepts of preschool teaching and children. The participants of this study were volunteering prospective preschool teachers, continuing their study in the preschool education program in 2014-2015 academic year. The study was conducted with a total of 100 prospective teachers, i.e. 56% (56) in the first year of study and 44% (44) in the fourth year of study. Metaphors were the means used to collect prospective teachers' opinions of “child” and “preschool teacher”. In this respect, the prospective preschool teachers were asked to complete the missing parts in the following sentences: “A child is like because” and “A preschool teacher is like because” Content analysis – one of the methods used in qualitative research – was used for data analysis.

3. Findings, Discussion and Results

The metaphors used by the participants to define children were divided into 11 categories. The categories that include the greatest number of metaphors were *guidance*, *molding*, *neediness* and *being affected by education*. Four groups were defined to categorize the metaphors related to preschool teachers. In this context, the greatest number of metaphors fell under the category of *meeting the needs*. The category of *guiding and shaping* was in the second rank while the category of *informing and enlightening* was in the third rank.

Comparing the metaphors according to the variable of the year of study, we found out that the most frequently used metaphors related to children were the same in both groups of prospective teachers. With regard to the metaphors related to teachers, two metaphors were common in both groups, and unlike metaphors related to children, the most frequently used metaphors differed by groups. The findings show that all metaphors but one used by prospective teachers were positive. Given the distribution of metaphor categories related to children by the year of study, we found out that – in parallel to the distribution of metaphors – the categories in the first three ranks were the same in both years of study. These categories were *guidance/molding*, *neediness* and *being affected by education*. There are nevertheless differences between years of study with regard to the distribution of metaphor categories related to preschool teachers. The first three categories were *meeting the needs*, *informing and enlightening* and *guiding and shaping* in the group of first-year students while the first three categories were *guiding and shaping*, *informing and enlightening* and *meeting the needs* in the group of fourth-year students.

The findings of this study show how prospective teachers perceive children and preschool teaching, which is their field of study. Metaphors expressed by prospective teachers provide hints about their opinions of the profession. Metaphors have been used to interpret concepts such as research, life, education, childhood and teaching. According to Scmitt (2005), metaphors present qualitative research results in a clear way and are used to reduce the complexity of qualitative data. Metaphors provide a creative strategy that allows us to analyze and interpret research results (Patton, 1990).

According to Özdemir and Erol (2015) as well, opinions related to the concept of student suggest that students are shaped by teachers. However, in this study, although the category of guiding and shaping is in the second rank with the influence of traditional approach to education, categories of prioritizing student needs and informing and enlightening, associated with the nature of preschool education, indicate that children are at an active position.

Studies suggest that metaphors are powerful tools potentially used to disclose prospective teachers' perceptions of concepts such as learning, teaching and school (Saban, 2004). Nevertheless, while allowing researchers to understand beliefs about teaching and practices, metaphors may also restrict individuals in the conceptualization process (Phillips 1995). That is why further studies may combine metaphors and other scales and methods to evaluate perceptions related to the profession, and compare perceptions and behaviors with the use of, for example, observation data. The present study made comparisons according to students' year of study. Longitudinal studies may also be conducted to find out any changes before and after the education with data collected from same students in their first and fourth year of study. The metaphors obtained in this study may be used in the development of perception scales.